

พระพุทธศาสนากับมังสวิรัต: ท่าทีและแนวปฏิบัติของภิกษุเกี่ยวกับการบริโภคเนื้อสัตว์

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.,
อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความนำ

มีข้อคำถาม ความสงสัยใคร่รู้ และข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่เนืองๆ เกี่ยวกับการที่ภิกษุบางรูปฉัน (กิน)เนื้อสัตว์และการที่ภิกษุบางรูปไม่ฉัน (กิน)เนื้อสัตว์(มังสวิรัต)ว่า “โดยแท้จริงแล้ว พระพุทธเจ้าทรงห้าม ภิกษุฉันเนื้อสัตว์หรือไม่ ? พระพุทธองค์เองทรงฉันเนื้อสัตว์หรือไม่ ? แนวปฏิบัติที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนาคืออะไร ?”

สมัยหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ พระเทวทัตพร้อมด้วยพระโกกาลิกะ พระกณโฏมรคติสสกะ พระชันทเทวีบุตร และพระสมุทททัตต์ เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลขอวัตถุ ๕ ประการ คือ (๑) ภิกษุควรอยู่ป่าตลอดชีวิต (๒) ภิกษุควรเที่ยวบิณฑบาตตลอดชีวิต (๓) ภิกษุควรถือผ้าบังสุกุลตลอดชีวิต (๔) ภิกษุควรอยู่โคนไม้ตลอดชีวิต (๕) ภิกษุไม่ควรฉันปลาและเนื้อ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

อย่าเลยเทวทัตต์ ภิกษุใดปรารถนาจะอยู่ป่า ภิกษุใดปรารถนาจะอยู่บ้าน ภิกษุใดปรารถนาจะเที่ยวบิณฑบาต ภิกษุใดปรารถนาจะยินดีการนิมนต์ ภิกษุใดปรารถนาจะถือผ้าบังสุกุล ภิกษุใดปรารถนาจะยินดีผ้าคฤหบดี เราอนุญาตรุกขมูล(การอยู่โคนไม้) ตลอด ๘ เดือน(นอกฤดูฝน) เราอนุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) ไม่ได้เห็น (๒) ไม่ได้ยิน (๓) ไม่ได้รังเกียจ

เรื่องนี้ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑

อีกเรื่องหนึ่งคือ สีสเณาบตีอาศัยอยู่ในกรุงเวสาลี เป็นศิษย์คนสำคัญของนิครนถ์(นักบวชของศาสนาเชน)ได้ฟังพวกเจ้าลิจฉวีกล่าวสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยอยู่เนืองๆ จึงเกิดความเลื่อมใส วันหนึ่งเดินทางจากกรุงเวสาลีพร้อมด้วยบริวารนั่งรถ ๕๐๐ คัน ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังธรรม บรรลุธรรม เป็นโสดาบัน นิมนต์พระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ฉันภัตตาหารที่เรือนในวันรุ่งขึ้น

ในการจัดเตรียมอาหารถวายพระนั้น สีสเณาบตีสั่งมหาดเล็กคนหนึ่งว่า “เธอไปหาซื้อเนื้อสดที่มีขายมา” ได้เนื้อมาแล้วก็ทำการปรุงจัดเตรียมภัตตาหารอย่างดี

พอรุ่งเช้า พระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์ก็เสด็จไปนิเวศน์ของสีหเสนาบติ ในขณะที่เดียวกัน พวกนิครนถ์(เขน)ทราบข่าวการทำบุญนี้ ก็พากันกอดแขนคร่ำครวญไปตามถนนสี่แยกสามแยกทั่วกรุงเวสาฬว่า¹ “วันนี้ สีหเสนาบติฆ่าสัตว์เลี้ยงตัวอ้วนๆ ทำอาหารเลี้ยงพระสมณโคดม พระสมณโคดมทั้งที่รู้จักยังฉันทเนื้อที่เขาทำเจาะจงตนเอง” มหาดเล็กทราบเรื่องนี้ก็นำความไปบอกสีหเสนาบติ

ครั้นสีหเสนาบติทราบข่าวการกระทำอย่างนั้นของพวกนิครนถ์ก็บอกรบเร่เล็กว่า

ช่างเถิด ท่าน(นิครนถ์)เหล่านั้นประสงค์จะตำหนิพระพุทธ ประสงค์จะตำหนิพระธรรม ประสงค์จะตำหนิพระสงฆ์มานานแล้ว อนึ่ง ท่านเหล่านั้นกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยเรื่องที่ไม่มียอยู่ เปลาประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จ ไม่เป็นจริง ส่วนพวกเราไม่สนใจฆ่าสัตว์แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต

พระพุทธเจ้าทรงทราบการกระทำของพวกนิครนถ์เช่นกัน จึงทรงปรารภเหตุนี้ ทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้หรือไม่พึงฉันทเนื้อที่เขาทำเจาะจง รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตปลา เนื้อเป็นของบริสุทธ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑)ไม่ได้เห็น (๒)ไม่ได้ยิน (๓)ไม่ได้รู้สึกสงสัย”

ความโดยสรุปก็คือ พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุฉันทเนื้อสัตว์ที่เขาฆ่าปรุงอาหารเจาะจงถวาย ภิกษุผู้ฉันทเนื้อสัตว์ที่เขาเจาะจงทำถวายเช่นนี้ต้องอาบัติทุกกฏ ในขณะเดียวกันก็ทรงอนุญาตให้ฉันทปลา และเนื้อที่บริสุทธ์ โดยเงื่อนไข ๓ ประการ คือ (๑) ไม่ได้เห็น (๒)ไม่ได้ฟัง (๓)ไม่ได้รู้สึกถึงว่าเขาฆ่า เพื่อให้ตนบริโภค

เรื่องนี้ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ เล่ม ๕

ภิกษุฉันทเนื้อสัตว์ผิดพระวินัยหรือไม่ ?

จากกรณีตัวอย่าง ๒ เรื่องนี้ สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงห้ามภิกษุฉันทปลาและเนื้อ ถามว่า “พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุฉันทเนื้อสัตว์หรือไม่ ?” ไม่ได้มีข้อความที่ระบุว่า “พระพุทธองค์ทรงอนุญาต” แต่มีกรณีที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของภิกษุสมัยพระพุทธองค์ ดังเนื้อความแห่งสิกขาบทที่ ๙ ในโภชนวรรค พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค ๒ เล่มว่า สมัยหนึ่ง พระฉัพพัคคีย์(กลุ่มภิกษุ ๖ รูป)ออก

¹การกระทำแบบนี้ของพวกนิครนถ์อาจเกิดจากความเสียใจที่ศิษย์คนสำคัญของพวกตนไปให้ความอุปถัมภ์แก่ลัทธิอื่น ประสงค์จะให้สาธารณชนรับรู้แล้วมาร่วมด้วยช่วยกันในการห้ามปรามไม่ให้สีหเสนาบติทำเช่นนั้น หรืออาจประสงค์ที่จะประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนรับรู้การที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกฉันทเนื้อสัตว์ซึ่งสังคมยุคนั้นส่วนมากถือว่า สมณพราหมณ์ไม่ควรบริโภคเนื้อสัตว์(ผู้เขียน)

ปากขอโกชนะอันประณีตมาแล้วฉัน ความทราบถึงพระพุทธเจ้า ทรงดำหนิแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า

ก็ภิกษุได้ออกปากขอโกชนะอันประณีตเช่นนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม มาเพื่อตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ต่อมา มีกรณีภิกษุเป็นไข้ ไม่กล้าออกปากขอโกชนะ เมื่อไม่กล้าออกปากขอก็ไม่ได้โกชนะอันประณีตดังกล่าวนั้นมาฉัน จึงไม่หายจากอาการไข้ ความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงทรงอนุญาตให้ออกปากขอโกชนะอันประณีตมาฉันได้ ทรงให้บัญญัติสิกขาบทไว้เป็นอนุบัญญัติว่า²

อนึ่ง ภิกษุไม่เป็นไข้ ออกปากขอโกชนะอันประณีตเช่นนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม มาเพื่อตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ปลา ในสิกขาบทนี้ ได้แก่ สัตว์ที่เกี่ยวไปในน้ำ

คำว่า เนื้อ ในสิกขาบทนี้ ได้แก่ เนื้อของสัตว์บกที่มีเนื้อเป็นกับปิยะ นั่นคือเป็นเนื้อที่เหมาะสม

ภิกษุที่ไม่เป็นไข้ ออกปากขอมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ ครั้งที่ขอ ภิกษุรับไว้ด้วยตั้งใจว่า “จะฉันของที่ได้มา” ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำกลืน

ถามว่า “ภิกษุออกปากขอโกชนะอันประณีต(โดยเฉพาะกรณีปลาและเนื้อ)มาเพื่อตนแล้วฉัน ในกรณีไหนที่ไม่ต้องอาบัติ ?”

สืบเนื่องจากสิกขาบทนี้ มี ๙ กรณีที่ภิกษุฉันเนื้อแล้ว ไม่ต้องอาบัติ(ไม่ผิดพระวินัย) คือ (๑) ภิกษุเป็นไข้ (๒) ภิกษุเป็นไข่ออกปากขอมาแล้วหายเป็นไข้จึงฉัน (๓) ภิกษุฉันโกชนะที่เหลือของภิกษุไข้ (๔) ภิกษุออกปากขอจากญาติ (๕) ภิกษุออกปากขอจากคนปวธรรมา (๖) ภิกษุออกปากขอเพื่อภิกษุอื่น (๗) ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน (๘) ภิกษุวิกลจริต (๙) ภิกษุดันบัญญัติ

ข้อมูลเหล่านี้ตอบชัดเจนว่า “ภิกษุไม่เห็น ไม่ทราบ ไม่นึกสงสัย ไม่ได้ออกปากขอ ฉันเนื้อสัตว์ที่ชาวบ้านปรุงมาถวายเอง ไม่ผิดพระวินัย” กรณีหนึ่ง อีกกรณีหนึ่ง ภิกษุเป็นไข้ ไม่เห็น ไม่ทราบ ไม่นึกสงสัย แต่ออกปากขอเนื้อสัตว์ที่ชาวบ้านปรุงไว้แล้วมาฉันก็ได้ผิดพระวินัยเช่นเดียวกัน” ส่วนแนวปฏิบัติของภิกษุณีก็เหมือนกับภิกษุ แต่ต้องอาบัติต่างกัน กล่าวคือ ภิกษุณีไม่เป็นไข้ ออกปากขอเนื้อมาฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ แต่ทรงอนุญาตให้ภิกษุณีที่เป็นไข่ออกปากขอเนื้อมาฉันได้

²คำว่า “โกชนะ” ในที่นี้ ไม่ได้หมายรวมของกินทั้ง ๙ ชนิด แต่หมายถึงอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๙ ชนิดนั้น ดังนั้น ในการที่ภิกษุออกปากขอโกชนะ จะมีแนวปฏิบัติอยู่แล้วว่าภิกษุ(ผู้ขอ)ควรออกปากขอโกชนะชนิดใด ไม่ควรขอชนิดใด และผู้ถวาย(ทายาก-ผู้ให้)ก็ควรให้สิ่งโกชนะชนิดใด ไม่ควรให้ชนิดใด เพราะการดำเนินชีวิตของสมณพราหมณ์ไม่ควรเป็นไปเพื่อการฆ่าและการเบียดเบียนอยู่แล้ว ประเด็นนี้ก็ไม่ชัดเจนอีกนั่นแหละว่า ที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุไข่ออกปากขอโกชนะมาฉันได้นั้น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุออกปากขอเนื้อมาฉันได้ (ผู้เขียน)

ท่าทีต่อการกินเนื้อสัตว์

หลักการพื้นฐานชัดเจนอยู่แล้วว่า ภิกษุฆ่าสัตว์ผิดพระวินัยหนักบ้าง เบาบ้างแล้วแต่กรณี เช่น ช่างมนุษย์ต้องอาบัติปาราชิก ช่างมนุษย์ต้องอาบัติถุลลัจจัย ช่างต้องอาบัติจัตติย คฤหัสถ์ฆ่าสัตว์ผิดศีล ข้อปาณาติบาตแน่นอน เพราะฉะนั้น คำว่า “ฉันเนื้อ” ในคำถามที่ว่า “ภิกษุฉันเนื้อผิดพระวินัยหรือไม่ ?” จึงหมายถึงฉันเนื้อสัตว์ที่ผู้อื่นนำมาถวาย โดยที่ภิกษุไม่มีส่วนในการฆ่า คำถามที่ว่า “ภิกษุฉันเนื้อผิดพระวินัยหรือไม่ ?” ภิกษุฉันเนื้อที่มีทั้งที่ผิดพระวินัยและไม่ผิดพระวินัยดังกล่าวแล้ว

เพื่อความชัดเจน ขออธิบายแยกประเด็น ดังนี้³

ประเด็นที่ ๑ ผิดพระวินัย

ผิดแบบที่ ๑ พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุฉันเนื้อ ๑๐ อย่าง คือ (๑)เนื้อมนุษย์ (๒)เนื้อช้าง (๓)เนื้อม้า (๔)เนื้อสุนัขบ้าน (๕)เนื้องู (๖)เนื้อราชสีห์หรือสิงโต (๗)เนื้อเสือโคร่ง (๘)เนื้อเสือดาว (๙)เนื้อหมี (๑๐)เนื้อสุนัขป่า ภิกษุฉันเนื้อ ๑๐ อย่างนี้ ผิดพระวินัยหนักบ้างเบาบ้างแล้วแต่กรณี เช่น ภิกษุฉันเนื้อมนุษย์ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ภิกษุฉันเนื้อช้าง ต้องอาบัติทุกกฏ ฉันเนื้อเสือโคร่ง ต้องอาบัติทุกกฏ

³ประเด็นผิดหรือไม่ผิดพระวินัยนั้น ดูจะชัดเจนแล้ว แต่มีประเด็นเสริมที่ควรวิเคราะห์ต่อไปอีก เพื่อคุณค่าเชิงวิชาการก็คือ “อาบัติ” กับ “บาป” มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ? “ผิดศีล” กับ “บาป” มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ? ประเด็นเกี่ยวกับอาบัติกับบาป ต้องวิเคราะห์คำว่า “โลกวัชชะและปณณัตติวัชชะ” อาบัติที่เป็นโลกวัชชะ หมายถึงอาบัติที่ต้องโดยมีอกุศลเจตนาเป็นมูล เป็นพฤติกรรมซึ่งคนที่เป็นภิกษุทำก็ผิด คนที่เป็นคฤหัสถ์ทำก็ผิด เช่น การฆ่าสัตว์ การดื่มสุรา การพูดเท็จ อาบัติที่เป็นปณณัตติวัชชะ หมายถึงอาบัติที่ต้องโดยไม่มีอกุศลเจตนาเป็นมูล เป็นพฤติกรรมซึ่งคนที่เป็นภิกษุทำเท่านั้นจึงผิด เป็นคฤหัสถ์ทำไม่ผิด เช่น การถูกต้องกายหญิง การร่ายน้ำ การฝังไฟ การกินอาหารบางอย่างในเวลาเย็น อาบัติที่เป็นโลกวัชชะมีความสัมพันธ์กับบาปโดยตรง เพราะเป็นเรื่องของอกุศลเจตนา กล่าวคือ เมื่อต้องอาบัติประเภทนี้ เป็นอาบัติด้วย เป็นบาปด้วย ขณะดำรงตนเป็นภิกษุ มีอาบัติติดตัว ลาสิกขาไปก็มีบาปติดตัว ส่วนอาบัติที่เป็นปณณัตติวัชชะมีความสัมพันธ์กับบาปโดยอ้อม กล่าวคือ ขณะเป็นภิกษุมีอาบัติติดตัว ลาสิกขาไปมีเศษบาปติดตัว การผิดศีล ๕ ของคฤหัสถ์มีความสัมพันธ์กับบาปโดยตรง เพราะเป็นเรื่องของอกุศลเจตนาทั้งหมด สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ ภิกษุณีอุบลวรรณาอยู่ในกรุงสวตถิ เข้าไปบิณฑบาตในกรุงสวตถิ กลับจากบิณฑบาตเข้าไปพักผ่อนในป่าอันธวัน ขณะนั้นพวกโจรลักโค ฆ่าฆ่าแหละเอาเนื้อ อย่างสุกแล้วคัดเลือกเนื้อดี เอาไปไม้ห่อแขวนไว้ใกล้ภิกษุณีอุบลวรรณา โดยมีเจตนาจะถวาย ภิกษุณีอุบลวรรณา รู้เจตนาจึงถือเอาเนื้อนั้นหေးไปยังพระเวฬุวันวิหาร ฝากเนื้อไว้กับพระอุทายี เพื่อน้อมนำไปถวายพระพุทธเจ้า เนื้อสัตว์ที่ได้มาอย่างนี้ วิเคราะห์ดูที่มาแล้วจะเห็นว่าผิดมาตั้งแต่ต้น คือโจรไปขโมยโคคนอื่นมา ผิดศีลข้อทินนาทาน โจรฆ่าโคก็ผิดศีลข้อปาณาติบาต โจรฆ่าแหละเนื้อ อย่างแล้วนำมาถวายภิกษุณี ถ้าภิกษุณีฉันเองก็ถือว่าเป็นอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ เพราะเธอรับรู้ที่มาของเนื้อ เธอจึงฝากพระอุทายีให้นำไปถวายพระพุทธเจ้า กรณีเช่นนี้ ถ้าพระพุทธองค์ฉันเนื้อนั้นหรือจะให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งฉันก็ตาม น่าจะถือว่าเป็นการฉันเนื้อบริสุทธิ์ตามเงื่อนไข ไม่ต้องอาบัติทุกกฏ

ผิดแบบที่ ๒ ภิกษุฉันเนื้อชนิดอื่นนอกเหนือจากที่ทรงห้ามไว้ ๑๐ อย่างนั้น ถ้าเป็นเนื้อที่เขาเจาะจงฆ่าปรุงอาหารมาถวาย กล่าวคือ ภิกษุรู้เห็น หรือได้ยิน หรือนึกถึงถึงสงสัยว่าเขาฆ่าเพื่อปรุงอาหารให้ตนบริโภค ผิดพระวินัยคือต้องอาบัติทุกกฏ

ผิดแบบที่ ๓ ภิกษุฉันเนื้อชนิดอื่นนอกเหนือจากที่ทรงห้ามไว้ ๑๐ อย่างนั้นเหมือนกัน ถ้าเป็นการฉันโดยไม่พิจารณาก่อน^๔ ผิดพระวินัยคือต้องอาบัติทุกกฏ

ผิดแบบที่ ๔ ภิกษุไม่เป็นไข้ ออกปากขอโภชนะอันประณีตเช่นนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย **ปลา เนื้อ**(นอกเหนือจากเนื้อต้องห้าม ๑๐) นมสด นมส้ม มาเพื่อให้ตัวเองฉันเป็นการเฉพาะ ผิดพระวินัยคือต้องอาบัติปาจิตตีย์

ประเด็นที่ ๒ ไม่ผิดพระวินัย

ไม่ผิดแบบที่ ๑ ภิกษุฉันเนื้อชนิดอื่นนอกเหนือจากที่ทรงห้ามไว้ ๑๐ อย่างนั้น เป็นเนื้อที่บริสุทธ์โดยเงื่อนไข ๓ อย่าง คือ ภิกษุไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟัง และไม่นึกถึงถึง และฉันโดยพิจารณาก่อน ไม่ผิดพระวินัย ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ผิดแบบที่ ๒ ภิกษุฉันเนื้อโดยอยู่ในกรณีใดกรณีหนึ่งต่อไปนี้ คือ (๑) ภิกษุเป็นไข้ (๒) ภิกษุเป็นไข่ออกปากขอมาแล้วหายเป็นไข้จึงฉัน (๓) ภิกษุฉันโภชนะที่เหลือของภิกษุไข้ (๔) ภิกษุออกปากขอจากญาติ (๕) ภิกษุออกปากขอจากคนปวารณา (๖) ภิกษุออกปากขอเพื่อภิกษุอื่น (๗) ภิกษุจ่าย(ซื้อ)มาด้วยทรัพย์ของตน (๘) ภิกษุวิกลจริต (๙) ภิกษุต้นบัญญัติ^๕ อย่างนี้ไม่ผิดพระวินัย ไม่ต้องอาบัติ

กินเนื้อสัตว์ผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่ ?

เกณฑ์ในการตัดสินว่ามีการล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่ มีอยู่ ๕ ประการ คือ (๑) สัตว์มีชีวิต (๒) รู้ว่าเป็นสัตว์มีชีวิต (๓) มีจิตคิดจะฆ่า (๔) มีความพยายามฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

เมื่อองค์ประกอบครบ ๕ อย่างนี้ ถือว่าผิดศีลหรือล่วงละเมิดศีลข้อนี้ ถ้าไม่ครบก็ถือว่ายังไม่ล่วงละเมิด แต่เชื่อว่าทำให้ศีลข้อนี้ทะลุ(ขาดตรงกลาง) ทำศีลข้อนี้ให้ต่าง ทำให้ศีลข้อนี้พร้อย เพราะฉะนั้น ต่อถามที่ว่า **กินเนื้อสัตว์ผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่ ?** จึงตอบได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) ฆ่ากินเองผิดศีลข้อ

^๔คำว่า “ฉันโดยไม่พิจารณา” ตามธรรมเนียมภิกษุ หมายถึงฉันโดยไม่ได้นำหนดในใจหรือไม่ได้สวดออกเสียงตามบทบาสีว่า “ปฏิสงขา โยนิโส ปิณฑปาต ปฏิสวามิ, เนว ทวาย, น มทาย, น มณฑนาย, น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสส กายสส ฐิตียา ยาปนาย, วิหีสุปติยา พรหมจริยานุคคหาย, อติปุราณญจ เวทนี ปฏิกงขามิ, นวณจ เวทนี น อุปปาเทสสามิ, ยาตรา จ เม ภวิสสติ, อนวชชตา จ ฆาสุวิหาโร จ.

^๕คำว่า “ต้นบัญญัติ” หมายถึง ภิกษุผู้ฉันแล้วเป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขาบทนี้ ฉันเนื้อสัตว์ก่อนที่จะบัญญัติสิกขาบทนี้

ปาณาติบาต (๒) กินเนื้อสัตว์ที่คนอื่นฆ่าไว้แล้ว ไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาต แต่จะเหมาะสมหรือไม่ เป็นประเด็นที่จะอภิปรายต่อไป แต่ก่อนที่จะอภิปราย กฎหมายบ้านเมืองพูดถึงการสมรู้ร่วมคิดกันกระทำความผิด การมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด กินเนื้อสัตว์ที่คนอื่นฆ่า เช่น ไปซื้อมาจากตลาด โดยสั่งให้เขาจัดหาไว้ให้แล้วไปซื้อเอา หรือสั่งให้คนอื่นนำมาให้เพราะรู้จักกัน กินในลักษณะอย่างนี้ ธรรมเนียมพระสงฆ์ถือว่ามีความผิด

กินเนื้อสัตว์เหมาะสมหรือไม่ ?

(๑) ประเด็นทั่วไป

คำว่า “ถูกต้อง” กับคำว่า “เหมาะสม” มีนัยต่างกัน “ถูกต้อง” หมายถึงไม่ผิดบทบัญญัติด้านพระวินัยหรือศีลธรรม ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ต้องอภิปรายคำว่า “สุจริต” กับคำว่า “ยุติธรรม” ก่อน ซึ่งทั้ง ๒ คำนี้มีนัยต่างกัน คำว่า “สุจริต” มีนัยไปถึงความถูกต้องเชิงศาสนา เช่น พระพุทธศาสนาแสดงกายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ มโนสุจริต ๓ กล่าวเฉพาะกายสุจริต ๓ คือ (๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ (๒) เว้นจากการลักขโมย (๓) เว้นจากการประพฤติดีในกาม จะเห็นว่า กายสุจริตข้อหนึ่งคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ คนที่มีกายสุจริตอย่างหนึ่งคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ รักษาศีลข้อปาณาติบาตบริสุทธิ์บริบูรณ์

ส่วนคำว่า “ยุติธรรม” มีนัยไปถึงความเหมาะสม ยอมรับกันทุกฝ่าย หรือเป็นจุดจบของปัญหา ซึ่งอาจจะไม่ถูกต้องในบางกรณี เช่น ในกระบวนการยุติธรรมทางศาล การตัดสินคดีบางอย่างอาจถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรม แต่ต้องยอมรับว่าในบางคดีอาจไม่ถูกต้องนัก คนที่ทำผิดมากอาจผิดน้อยขึ้นอยู่กับพยานหลักฐาน คนที่ผิดน้อยอาจผิดมาก ถ้าหาเหตุผลมาแสดงความบริสุทธิ์ไม่ได้

(๒) ประเด็นเฉพาะ

๒.๑ คฤหัสถ์กินเนื้อสัตว์ ถ้าไม่ได้ฆ่าเอง ย่อมไม่ผิดศีลทุกกรณี

๒.๒ ภิกษุฉันเนื้อสัตว์ ถ้าเป็นเนื้อต้องห้าม ๑๐ อย่าง ผิดพระวินัย แม้จะเป็นเนื้อชนิดอื่นจากเนื้อต้องห้าม ถ้าไม่บริสุทธิ์ด้วยเงื่อนไข ๓ อย่างดังกล่าว ถือว่าผิดพระวินัยเช่นเดียวกัน

มีคำอยู่ ๓ คำที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อตอบคำถามที่ว่า กินเนื้อสัตว์เหมาะสมหรือไม่ คือ (๑) ศีลธรรม หรือวินัย หรือกฎหมาย (๒) สุจริต (๓) ยุติธรรม เรื่องของศีลธรรมหรือวินัย หรือกฎหมาย เป็นเรื่องของหลักการ ผิดก็คือผิด มีบทกำหนดโทษชัดเจน ถ้าเป็นศีลธรรมหรือวินัยของภิกษุสามเณรก็เป็นทางใจ โทษทางสังคม ถ้าเป็นกฎหมายบ้านเมืองก็ทางแพ่งทางอาญาแล้วแต่กรณี เรื่องที่สุจริตหรือไม่สุจริต เป็นเกณฑ์ความประพฤติที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามหลักธรรมทางศาสนา ส่วนเรื่องยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม แบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อเท็จจริง เช่น กรณีการอ้างสิทธิที่จะพึงมีพึงได้ เมื่อมีคนกลุ่มหนึ่งได้สิทธิ ย่อมมีคนอีกกลุ่มหนึ่งเสียสิทธิ การได้สิทธิถือเป็นความยุติธรรมสำหรับกลุ่มที่ได้สิทธิ แต่ถามว่า *ยุติธรรมสำหรับกลุ่มที่เสียสิทธิหรือไม่* ? หรือกรณีการกินเนื้อสัตว์ เมื่อมีการกินเนื้อสัตว์ ย่อมมีการฆ่าสัตว์ ผู้ที่กินอาจคิดว่า *สัตว์อื่นเกิดมาเป็นอาหารของเขา เป็นสิทธิของเขาที่จะกินอะไรก็ได้ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย* แต่ข้อเท็จจริงก็คือว่า ชีวิตของสัตว์จำนวนมากถูกทำลายไป นี่เป็นข้อเท็จจริง

ส่วนที่ ๒ เป็นความรู้สึก เช่น กรณีการเลื่อนขั้นเงินเดือนของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีตำแหน่งเท่ากัน ทำงานในกลุ่มเดียวกัน แต่ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนไม่เท่ากัน **นาย ก.** ทำงานดีเอาใจใส่ต่องาน มีประสิทธิภาพในการทำงาน ประสิทธิภาพของงานดีกว่า จึงได้รับการเลื่อนเงินเดือนมากกว่า **นาย ก.** รู้สึกว่ามันยุติธรรมสำหรับตัวเองแล้วที่ได้ทุ่มเทมาตลอดทั้งปี **นาย ข.** ไม่เอาใจใส่ต่องาน ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ ประสิทธิภาพของงานก็ต่ำ จึงได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนต่ำกว่า แต่นาย ข. รู้สึกว่าไม่ยุติธรรมสำหรับตัวเอง เพราะตัวเองมีตำแหน่งเท่ากันนาย ก. และทำงานเดียวกันอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับนาย ก. นี่เป็นความรู้สึก

สรุปได้ว่า คฤหัสถ์กินเนื้อสัตว์ถ้าไม่ได้ฆ่าเอง ย่อมไม่ผิดศีล และเป็นพฤติกรรมสุจริต แต่ไม่ยุติธรรมแน่นอน เพราะกินเนื้อของผู้/สัตว์อื่นซึ่งรักสุขเกลียดทุกข์ รักตัวกลัวตายเหมือนกัน ภิกษุฉันเนื้อสัตว์ ถ้าไม่ผิดเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ย่อมไม่ผิดพระวินัย และเป็นพฤติกรรมสุจริต แต่ไม่ยุติธรรมเช่นเดียวกัน ถามว่า “เพราะเหตุไร จึงไม่ยุติธรรม ?”

สามัญสำนึกบอกให้ทราบว่า “สัตว์ทุกตัวตนรักสุข เกลียดทุกข์ สัตว์ทุกชนิดรักชีวิต รักตัวกลัวตาย” การกินเนื้อสัตว์ทำให้เกิดการฆ่าสัตว์ แม้ผู้กินจะไม่ได้ฆ่าเอง แต่การกินทำให้เกิดการฆ่าทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจมีคำโต้แย้งว่า “ถึงเราไม่กิน คนอื่นก็กิน สัตว์ต่าง ๆ ก็กินกันและกันเป็นอาหาร สัตว์ก็ต้องถูกฆ่าอยู่นั่นเอง” คำโต้แย้งนี้ไม่เป็นสากล เราน่าจะถามในประเด็นอื่น ๆ บ้าง เช่น

(๑) มนุษย์กินอาหารประเภทอื่นที่ไม่ใช่เนื้อสัตว์ สามารถมีชีวิตอยู่ได้หรือไม่ ?

(๒) การกินเนื้อสัตว์ ถึงแม้จะไม่ได้ฆ่าเอง แต่ก็มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการฆ่าสัตว์ เหมือนกรณีรัฐบาลทุ่มงบประมาณซื้อน้ำมันสำปะหลัง ถึงแม้รัฐบาลจะไม่ได้ปลูกเอง แต่ก็มีส่วนส่งเสริมให้มีการปลูกมันสำปะหลังมากขึ้น ใช่หรือไม่ ?

(๓) ทุกคนรู้ว่าการดื่มกาแฟมีผลเสียต่อสุขภาพ ไม่อยากจะให้มีการผลิตกาแฟ แต่ทุกคนก็ยังดื่มกาแฟ การที่ทุกคนดื่มกาแฟ มีผลทำให้ยังมีการผลิตกาแฟอยู่ใช่หรือไม่ ?

ความสรุป

: พระพุทธศาสนาสรุปอย่างไรเกี่ยวกับมังสวิรัต

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ชีวิตมากทุกกำเนิด ไม่ว่าจะเป็นชีวิตของสัตว์ในกำเนิดไหน และประเภทไหนล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น ในขณะเดียวกันก็ยอมรับความจริง ๒ ระดับ คือ (๑)ระดับโลกียะ (๒)ระดับโลกุตตระ

ในระดับโลกียะ พระพุทธศาสนาเห็นว่ามี ความบกพร่องมาก มีคำพูดอยู่ประโยคหนึ่งที่ภิกษุสามเณรในครั้งพุทธกาลพูดอยู่เสมอ เมื่อเกิดกรณีผิดพลาดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือคำพูดที่ว่า **“ไม่ใช่ความผิดของท่าน ไม่ใช่ความผิดของผม แต่เป็นความผิดของวัฏฏะ”** คำว่า วัฏฏะ ก็คือสังสารวัฏ หรือ การเวียนว่ายตายเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่านั่นเอง เมื่อคราวตรัสรู้ไม่นาน พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

เราแสวงหานายช่างผู้ทำเรือน เมื่อไม่พบได้ท่องเที่ยวไปสู่สังสาระ มีความเกิดเป็นอนnek
ความเกิดเป็นทุกข์รำไป เราได้พบนายช่างผู้ทำเรือนแล้ว เจ้าจักทำเรือน(คืออัตภาพของ
เรา)ไม่ได้อีกต่อไป ชีโครงทั้งหมดของเจ้า เราหักเสียแล้ว ยอดเรือน(คืออวิชชา)เรารื้อแล้ว
จิตของเราได้ถึงนิพพานมีสังขารไปปราศแล้ว เราได้บรรลุความสิ้นตัณหาแล้ว

พระพุทธพจน์นี้ทำให้สรุปได้ว่า การเกิดมาในโลกในระดับโลกียะ มีปัญหาติดตัวมามาก สัตว์บางตนเกิดมาอยู่ในฐานะเป็นอาหารของสัตว์อื่น เช่น หมู ปลา ไก่ สัตว์บางตนเกิดมาอยู่ในฐานะต้องกินสัตว์เป็นอาหารอย่างเดียว โดยที่ตัวเองมีเนื้อเป็นพิษสำหรับสัตว์อื่น แม้แต่มนุษย์ที่ชอบกินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร เนื้อของมนุษย์เองก็เป็นอาหารของสัตว์อื่นบางจำพวก นี่คือสังสารวัฏ

ชาวประมงมีพาอาชีพหาปลาขาย ฆ่าปลาเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน พวกเขาไม่ได้ทำผิดกฎหมาย แต่พวกเขาทำผิดหลักธรรมข้อสุจริต ล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาต และวิถีชีวิตของพวกเขาไม่ยุติธรรมสำหรับปลา แม้กระนั้นชาวประมงก็ยังต้องดำรงชีพโดยการจับปลาขายต่อไป เกษตรกรเลี้ยงไก่เลี้ยงปลาก็อยู่ในฐานะเดียวกัน คนที่มีอาชีพฆ่าหมูเพื่อชำแหละเนื้อออกขายในท้องตลาดก็อยู่ในฐานะเดียวกัน นี่คือข้อจำกัดหรือโทษของสังสารวัฏ

ในระดับโลกุตตระ วิถีชีวิตบริสุทธิ์จากข้อจำกัดเหล่านี้ สัมมาอาชีวะหรือสัมมาอาชีพซึ่งเป็นองค์หนึ่งในมรรคมงคล ๘ จึงหมายถึง การดำรงชีพที่ชอบเว้นจากอาชีพที่เป็นการเบียดเบียนชีวิต เช่น การค้าอาวุธแม้จะถูกต้องตามกฎหมาย การค้าแรงงานมนุษย์ การค้ายาพิษ การค้าน้ำเมา

ประเด็นเกี่ยวกับมังสวัติดีก็เช่นเดียวกัน การกินหรือไม่กินเนื้อสัตว์เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ประเด็นสำคัญคืออย่าฆ่าสัตว์ เมื่อพระเทวทัตต์เข้าไปเฝ้ากราบทูลขออนุญาตวัตถุ ๕ ประการ วัตถุข้ออื่นๆ พระพุทธเจ้าตรัสกับพระเทวทัตต์ “อย่าเลยเทวทัตต์ ภิกษุใดปรารถนา ก็จงทำไปเถิด เช่น ภิกษุใดปรารถนา ก็จงอยู่ป่า” ส่วนข้อที่เกี่ยวกับการฉนปลาและเนื้อ พระพุทธเจ้าตรัสตอบพระเทวทัตต์ว่า **“เราอนุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑)ไม่ได้เห็น (๒)ไม่ได้ยิน (๓)ไม่ได้รังเกียจ”** จะเห็นว่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงใช้คำว่า **“ผู้ใดปรารถนา ก็จงฉนปลาและเนื้อ”** พระพุทธดำรัสนี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามองว่า “อะไรคือนัยสำคัญแห่งพระพุทธดำรัสนี้?”

พระพุทธดำรัสว่า “เราอนุญาตและเนื้อที่บริสุทธิ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...” หมายถึง ไม่ได้ตั้งข้อกำหนดไว้ วางไว้เป็นกลาง ๆ ไม่ได้กำหนดแม้แต่จะบอกว่า “ผู้ใดปรารถนาก็จง ...” เพราะฉะนั้น เรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นกลาง ๆ อย่างนี้ ในทางปฏิบัติ จะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม จะถูกหรือผิด ฤกษ์ต้องเทียบเคียงกับหลักที่เรียกว่า “**มหาปเทศ**” ๒ ข้อ คือ

(๑) สิ่งใดที่ไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้ามีแนวโน้มหรือจัดอยู่ในกลุ่มสิ่งที่ไม่ควร แยกกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

(๒) สิ่งใดที่ไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้ามีแนวโน้มหรือจัดอยู่ในกลุ่มสิ่งที่ไม่ควร แยกกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

เมื่อฤกษ์เทียบเคียงถือปฏิบัติอย่างนี้ ย่อมไม่ผิดพระวินัย แต่อย่างทีกล่าวนมาแล้วว่า วิธีชีวิตระดับโลกียะ มีโทษมาก มีข้อบกพร่องมาก เช่นกรณีการกินเนื้อสัตว์ แม้จะเป็นเนื้อที่ไม่ต้องห้าม ต้องพิจารณาก่อนฉัน ถ้าไม่พิจารณาย่อมผิดพระวินัย ซึ่งต้องการให้ฤกษ์หรือแม้แต่คนที่ไม่ใช่ฤกษ์สำนักอยู่เสมอว่า การกินเนื้อสัตว์แม้จะไม่ได้ฆ่าสัตว์ก็ถือว่ามีส่วนทำให้ชีวิตถูกทำลาย ถ้าไม่กินจะดีกว่าหรือไม่ ?

ส่วนวิถีชีวิตระดับโลกุตระนั้น ย่อมบริสุทธิ์จากอกุศลเจตนาทุกประการ พระพุทธศาสนาสรุปชัดเจนในประเด็นว่า ฆ่าสัตว์ผิดศีลผิดวินัย บางกรณีผิดกฎหมายบ้านเมือง กินเนื้อสัตว์ ถ้าเป็นคฤหัสถ์ไม่ผิด ถ้าเป็นภิกษุฉันผิดเงื่อนไข ผิดพระวินัย ถ้าไม่ผิดเงื่อนไข ไม่ผิดพระวินัย นั่นเป็นเรื่องของศีลของคฤหัสถ์และพระวินัยของภิกษุ แต่อย่าลืมว่า ฆ่าสัตว์กับกินเนื้อสัตว์เป็นคนและประเด็น กินเนื้อสัตว์ในกรณีที่แม้จะไม่ผิดศีลหรือพระวินัย แต่ส่งผลต่อคน/สัตว์รอบข้างและอุปนิสัยจิตใจของผู้กินแน่นอน ในสังฆาวตารสูตรแสดงเหตุผลที่ไม่ควรกินเนื้อสัตว์ สรุปได้ว่า “ในสังสารวัฏ คนที่ไม่เคยเป็นบิดามารดา ไม่เคยเป็นพี่น้องกัน ไม่มี สัตว์ทุกตัวตนมีความสัมพันธ์ทั้งสิ้นไม่ชาติใดก็ชาติหนึ่ง” เพราะฉะนั้น กินเนื้อสัตว์วันนี้ เราอาจกำลังกินเนื้อของสัตว์ที่เคยเป็นบิดามารดาของเราในชาติที่แล้วมาหรือในอีก ๕ ชาติข้างหน้าก็ได้ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงผลเสียของการกินเนื้อสัตว์ไว้ เช่น ทำให้เป็นที่หวาดกลัวของสัตว์ต่าง ๆ ทำให้กลิ่นตัวเหม็น ทำให้ชื่อเสียงไม่ดีกระจายไป